

**BUTLLETÍ
ELECTRÒNIC
DE LA
SOCIETAT
CATALANA DE
CIÈNCIA-FICCIÓ I
FANTASIA**

Tardor 2013. Número 38

EDITORIAL

L'hora de rellegir A. Huxley i C.S. Lewis

Aquest any en farà cinquanta que va morir, el 22 de novembre, Aldous Huxley, l'autor de conegudes novel·les com *Un món feliç*, *Illa* o *Contrapunt* i també dels assajos *El món feliç tornat a visitar* i *Literatura i ciència*. El mateix dia va morir C.S. Lewis, l'autor de la "trilogia còsmica" de Ramson i de les cròniques de Nàrnia; també era assagista i col·lega de Tolkien a Oxford.

Al cap de cinquanta anys, la seves obres continuen essent llegides i imitades, de manera que el millor que podem fer per homenatjar-los és reflexionar sobre el seu llegat literari i de pensament. És vigent encara el que Huxley ens deia a *Literatura i ciència*? Què distingeix la manera de fer fantasia de Lewis de la que s'escriu ara mateix? Quin llegat perdurable han deixat els dos autors i què es continua repetint d'ells per pura inèrcia?

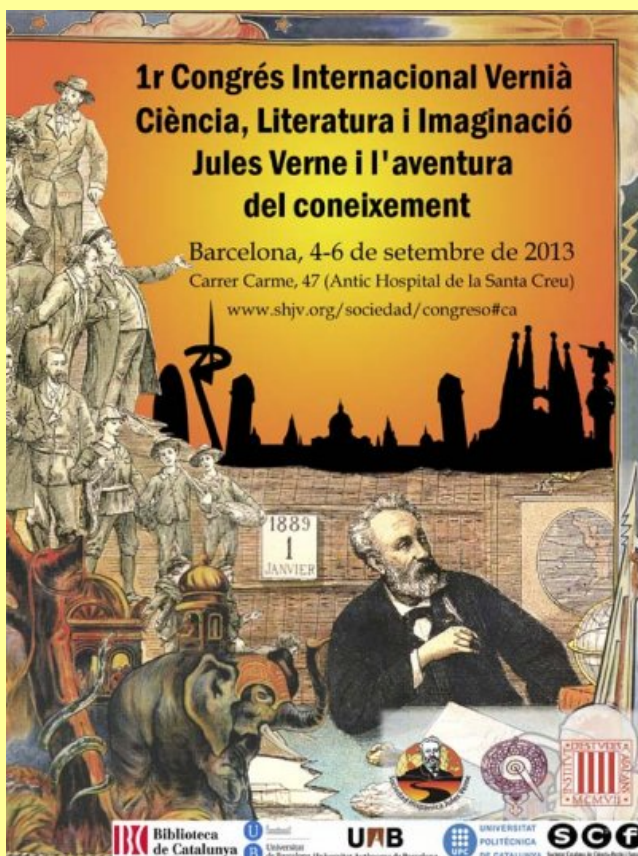
Els afeccionats a la ciència-ficció i a la literatura fantàstica, especialment els que pertanyem a societats i assistim a tertúlies, som els primers a sentir-nos obligats d'alguna manera a imitar el rigor d'Huxley i Lewis, aixecar el cap dels llibres i els endogàmics grups de les xarxes socials i posar-nos a reflexionar i conversar per fer

créixer una mica més la cultura catalana pel que fa a aquests subgèneres.

Com que ens veurem el dia 23 de novembre a la Biblioteca Tecla Sala de l'Hospitalet, ens podem posar deures: llegir o rellegir *Literatura i ciència* (es pot trobar a <http://bookos.org/book/1108465/c17f34>) i llegir o rellegir amb ulls nous alguna cosa de Lewis que tinguem per casa o els seus assaigs publicats a *De este y otros mundos* (Alba, Barcelona, 2004). La resta la posarem des de la SCCFF. Us n'anticipem un parell de tastos a la secció d'opinió.

Per fer boca, també és molt recomanable veure la pel·lícula *Shadowlands* (1993, *Terres de penombra*), que explica la vida de concho de Lewis fins que hi va irrompre la poetessa americana Joy Davidman.

CRÒNICA

Èxit del primer Congrés Internacional Vernià

Durant tres jornades, les dels propassats dies 4, 5 i 6 de setembre, Barcelona es va convertir en la capital verniana del món. Una seixantena llarga d'estudiosos de la vida i l'obra de Jules Verne de dotze nacionalitats es van donar cita a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans en el marc del primer Congrés Internacional Vernià, entorn del lema "Ciència, literatura i imaginació. Jules Verne i l'aventura del coneixement".

L'esdeveniment, que havia estat organitzat per la Societat Catalana Jules Verne, la Sociedad Hispánica Jules Verne i la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, va gaudir de la lectura de vint-i-vuit comunicacions que van abordar des de diferents punts de vista la trajectòria vital de l'autor francès, i la complexitat i la diversitat de la seva obra. Temes com les relacions de Verne amb les Illes Balears, Galícia, Suècia o el Perú, fins al seu nexa amb Tintín, passant pel significat científic,

geogràfic, ideològic o sociològic de la seva obra, van ser objecte d'animats debats i discussions durant les sessions de la trobada.

El Congrés, que va celebrar dues taules rodones que analitzaren i debateren les fonts secundàries que actualment són a l'abast per a la recerca verniana, va oferir conferències magistrals de tres de les primeres espases de la investigació sobre Verne: el suís Jean Michel Margot, que féu una anàlisi històrica dels estudis vernians duts a

terme per la comunitat internacional; l'alemany Volker Dehs, que dissertà sobre les obres que Verne mai no va escriure però que havia planificat fer-ho, i l'italià Piero Gondolo della Riva, que explicà la història poc coneguda de la gènesi i la difusió dels nombrosos apòcrifs vernians, que, en alguns casos, ja circularen en vida de l'autor.

Paral·lelament al Congrés, a l'atri de la Casa de convalescència de l'antic hospital de la Santa Creu, seu de l'Institut d'Estudis Catalans, s'hi mostraren dues exposicions relacionades amb Verne. A la primera, els congressistes van poder observar la col·lecció de dibuixos sobre les màquines vernianes del parisenc Jean

Pierre Bouvet, tota una recreació artística de l'imaginari tecnològic vernià, expressada amb minuciositat i detall, que féu les delícies de congressistes i passavolants. Una segona mostra exposava una col·lecció representativa de les traduccions catalanes i espanyoles de l'obra de l'autor universal, entre les

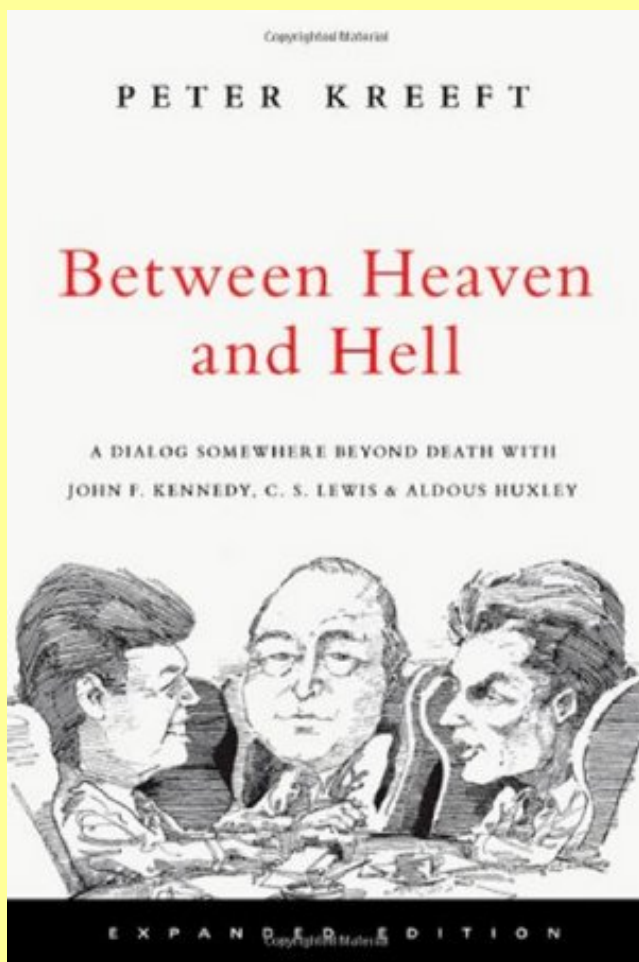
quals destacaven algunes primeres edicions en català.

El balanç del Congrés va ser qualificat d'altament positiu per l'organització, que destacà l'alt nivell acadèmic de les comunicacions i conferències. Una valoració que tindrà en el futur llibre d'actes un element decisiu per a la seva avaluació. A més, com en tota mena d'encontres d'una comunitat d'experts, la reunió va ser molt profitosa per a l'intercanvi personal d'impressions, idees i inquietuds entorn dels temes de la recerca verniana. Es complien els objectius dels organitzadors, que, molt satisfets amb els resultats, ja pensen en una segona edició d'aquesta reeixida trobada internacional.

Pasqual Bernat

A les imatges, el cartell del congrés; dos dels experts vernians més destacats, Jean Michel Margot i Volker Dehs, i una visita dels congressistes a la Biblioteca de Catalunya. [Cliqueu aquí](#) per veure la foto final de família dels assistents.

NOTÍCIES

La commemoració de l'any

Com comentem en altres apartats d'aquest butlletí, la commemoració de l'any, pel que fa a la ciència-ficció i la fantasia, és el cinquantenari de la mort de Huxley i de Lewis, que es va produir el 22 de novembre de 1963.

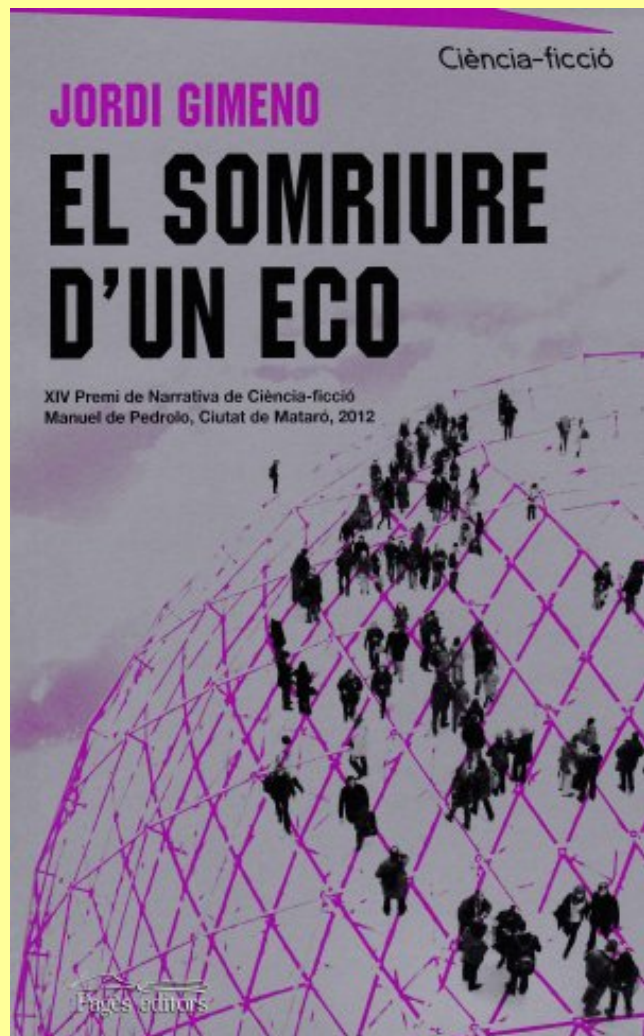
Per aquest motiu, la SCCFF ha preparat una taula rodona, a la Biblioteca Tecla Sala, de l'Hospitalet de Llobregat (av. de Josep Tarradellas, 44; metro L1: Torrassa), en què experts coneixedors de l'obra dels escriptors evocats ens parlaran de la vigència de les aportacions respectives. Un esdeveniment imprescindible, que cap

afecionat no s'hauria de perdre. I una oportunitat per a veure'ns físicament tots els que durant l'any ens comuniquem per mitjà d'aquest butlletí de la SCCFF.

Atès que el dissabte 23 de novembre, al migdia, tindrà lloc a la mateixa biblioteca l'acte de proclamació dels premis Ictineu, convocats per les Ter-cat i el fanzín "Catarsi", es convoquen conjuntament tots dos actes: al matí, els premis Ictineu, i a les sis de la tarda, la taula rodona entorn dels temes: És vigent encara el que deia Huxley a l'assaig *Literatura i Ciència*? Com ha canviat la literatura fantàstica des de Lewis fins ara?

Estigueu atents, doncs, als sistemes de comunicació de la SCCFF pel que fa a les dades definitives d'horari i participants a la taula rodona commemorativa.

A la il·lustració, podeu veure a la coberta d'un llibre evocatiu la imatge de John F. Kennedy, C.S. Lewis i Aldous Huxley, tots tres morts la mateixa data d'ara farà cinquanta anys, el 22 de novembre de 1963.

Premi Pedrolo de ciència-ficció

A la darrerria d'aquest mes de setembre o la primeria d'octubre és previst que s'anunciarà la convocatòria del XV premi de narrativa de ciència-ficció Manuel de Pedrolo, Ciutat de Mataró, promogut per l'Institut Municipal d'Acció Cultural de Mataró amb la col·laboració de Pagès editors. Els interessats, doncs, haureu d'estar atents a la convocatòria que publicarà el web de l'Ajuntament de Mataró, www.mataro.cat.

Vinculat a aquesta convocatòria, també per aquestes dates es preveu que es presentarà el llibre guanyador de la passada edició, *El somriure d'un eco* de Jordi Gimeno, amb què la col·lecció "Ciència-ficció" de Pagès

editors ha arribat al número 26.

L'anterior convocatòria del premi, la XIII, l'any 2010, la va guanyar Jordi Font-Agustí amb *La febre del vapor*, i la d'abans en què es va atorgar, la X, el 2007 (les dues

edicions d'entremig van ser declarades desertes), Carme Torras amb *La mutació sentimental*, tots dos autors membres de la SCCFF i actualment components de la junta. Els seus llibres han tingut una trajectòria amb força ressò, com també la desitgem al darrer guanyador per ara, Jordi Gimeno.

Sitges 2013

De l'11 al 20 d'octubre tindrà lloc a Sitges la 46 edició del Festival internacional de cinema fantàstic de Catalunya. El cartell, dissenyat per l'agència China (els creatius Miguel Ángel Duo i Rafa Anton i el fotògraf Biel Capllonch), evoca el clàssic de Roman Polanski *Rosemary's baby*, amb el lema del naixement del mal.

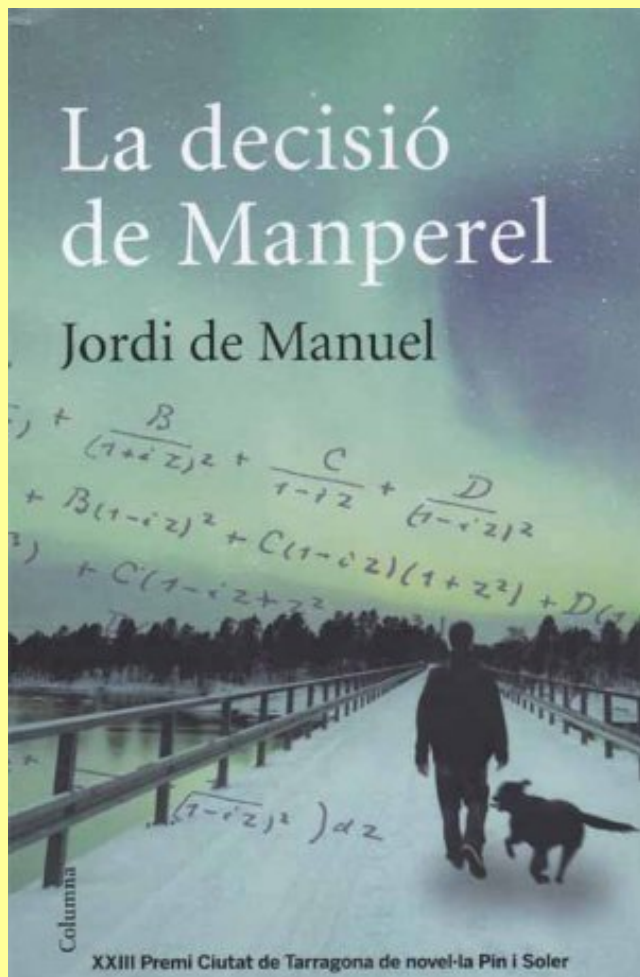
Obrirà el festival la producció catalana *Grand Piano*, dirigida per Eugeni Mira i amb Elijah Wood i John Cusack de protagonistes. A la competició oficial participaran films com *The Congress* d'Ari Folman, protagonitzada per Robin Wright i Harvey Keitel, a partir d'una novel·la de Stanislaw Lem. La secció

Brigadoon homenatjarà l'actor mallorquí Simon Andreu, que rebrà el premi Nosferatu, i també hi seran recordats els desapareguts Jesús Franco i Patty Shepard. La secció Seven Chances anuncia obres com *Passion* de Brian de Palma, *La fille de nulle part* de Jean-Claude Brisseau i una còpia restaurada del film de 1976 *Il deserto dei tartari* de Valerio Zurlini.

Sens dubte una de les sensacions del festival serà l'exposició commemorativa de *La guerra dels mons*, arran dels seixanta anys de l'estrena del film de Byron Haskin i els setanta-cinc de la transmissió radiofònica del programa d'Orson Welles.

Com sempre, trobareu tota la informació referida al festival, com la programació, els horaris, el sistema d'adquirir entrades, etc., al web oficial, sitgesfilmfestival.com.

LLIBRES

La decisió de Manperel de Jordi de Manuel

"Clàssica", 988, Columna edicions, Barcelona, setembre 2013.

El darrer 4 de maig, com anunciàvem al butlletí passat, Jordi de Manuel va guanyar el premi de novel·la Ciutat de Tarragona, Pin i Soler, amb una obra de ciència-ficció, *Manperel*, que ara s'ha publicat amb el títol *La decisió de Manperel*.

Fóra una feina sobrera voler presentar Jordi de Manuel (Barcelona, 1962) als lectors del butlletí de la seva societat; recordem només

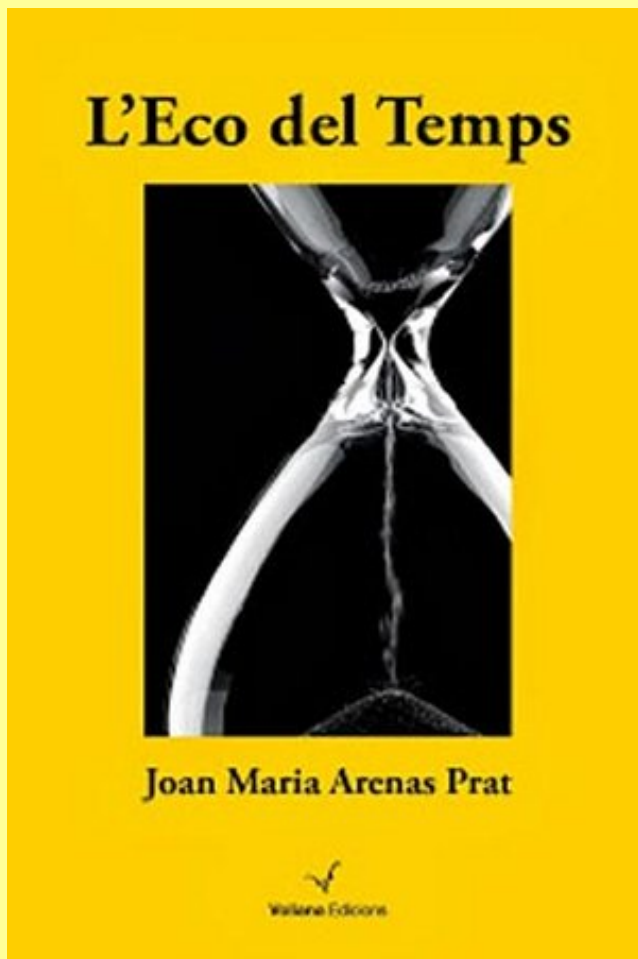
que des de l'any 2000 Jordi de Manuel s'ha fet un nom dins la narrativa catalana amb la desena llarga de volums que ha publicat, en què ha conreat preferentment dos gèneres, el policíac i la ciència-ficció, sovint per separat i de vegades combinats. I que amb *La decisió de Manperel* ha assolit una nova sòlida fita de la seva carrera de narrador.

El matemàtic Víktor Nikolàievitx Manperel, de l'Institut Steklov, del Departament de Geometria i Topologia, tal com ell mateix es presenta, s'ha refugiat amb la mare, malalta, i el vell gos Grisha en una menuda illa del mar de Barentsz. Està obsedit a determinar la forma més probable de l'univers, i no deixa que l'arrenqui del seu isolament ni la carta de la Unió Matemàtica Internacional que li comunica que li ha estat concedida la medalla Fields, l'equivalent del Nobel de matemàtiques. I no és aquesta l'única correspondència que rep, sinó que el passat i el futur se li aniran mostrant amb la successió de trameses que li arriben amb les revelacions del seu pare, que enfrontaran Manperel a la transcendent decisió final.

Potser no és atzarosa la tria del nom Víktor per al protagonista (amb cognom anagramàtic del matemàtic Grigori Perelman), que ens pot remetre al fundacional del gènere Victor Frankenstein, i que amb el profund dilema existencial, entre seguir l'impuls predeterminat o alterar-lo amb una decisió radical, també ens remet als grans

dubtes hamletians de la literatura. I aquí fins i tot hi podríem veure un cert paral·lelisme de fons amb el dilema (el dilema, no la decisió) del protagonista de la recent *Licantropia*, que comentem més avall, sense que hi vulguem insinuar cap impossible influència mútua. I en un altre aspecte l'obra de Jordi de Manuel també es pot inscriure dins la noble tradició literària de les parelles d'intel·lectual i primigeni, des de Basil i Zorbàs, Arsèniev i Dersu, Neruda i Mario, i ara Manperel i Botonov.

amj

L'Eco del Temps de Joan Maria Arenas Prat

"Voliac. Retorn al sol", 2, Voliana Edicions, Argenton, 2013.

Qui no ha tingut mai un *déjà vu*? Aquest fenomen relativament quotidià és el detonant d'una inquietant història sobre la naturalesa del temps, que Joan Maria Arenas condueix amb pols ferm sense deixar que la intriga decaigui en cap moment. M'ha recordat el relat "Transcripció" de Màrius Serra, inclòs al volum *La vida normal*, que parla del temps que s'escola pels intersticis entre el somni i el despertar, un temps que no se sap si va

endavant o enrere, impossible de calcular i de percebre. Amb l'atractiu afegit que, en la present novel·la, la inquietud no es redueix a una emoció íntima, sinó que pren dimensions còsmiques.

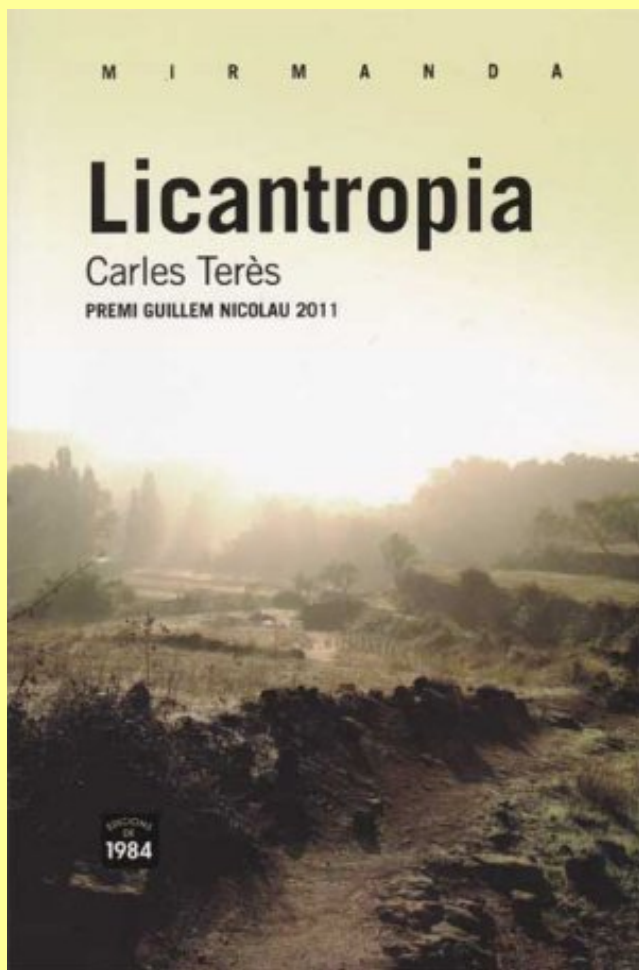
Malgrat ser una novel·la de ciència-ficció, no tracta de viatges en el temps ni d'universos paral·lels (tot i fer-hi referència), sinó que especula sobre "la vulnerabilitat del temps", com bé diu l'editor de Voliana Edicions, Jordi Solé Camardons. En aquest sentit enllaça amb obres clàssiques com *El nou accelerador* de H.G. Wells i *El mestre Zacaries o el rellotger que va perdre l'ànima* de Jules Verne, però aportant-hi els coneixements moderns de la física de partícules.

En síntesi (i qui no vulgui conèixer l'argument abans d'hora farà bé de saltar-se aquest paràgraf), resulta que el temps no transcorre a la mateixa velocitat en els diferents punts del planeta i, a més, el decaïment va augmentant de manera exponencial. Això genera migracions massives per "guanyar temps" que presagien una fi del món molt diferent de les de les novel·les catastrofistes habituals. En paraules extretes de la novel·la: "Sempre preocupats pel dia que s'acabarien les reserves de petroli o de gas, les matèries primeres, els boscos, la reserva d'aigua dolça de l'Antàrtida. I resulta que al final ens quedem sense allò que creïem inextingible, el temps."

L'he trobat una història original, narrada amb molt d'enginy, i no em fa cap gràcia pensar que me l'hauria pogut perdre si no arribo a assistir a la segona trobada CFFTE (ciència-ficció, fantasia i terror - eclèctica). Posats a ser crítics, el que no m'acaba de fer el pes (o potser no ho he acabat d'entendre i em caldria una segona lectura) és el lligam d'aquesta idea central amb els *déjà vu* i els mons paral·lels. I, posats a demanar, ja que hi ha un lloc singular on el temps roman inalterat, el CERN, m'hauria agradat veure com els millors físics s'amuntegaven en aquest centre per intentar aturar el fenomen abans que el món desaparegués..., però això ja seria una altra novel·la.

Com es pot deduir, estic desitjant llegir més ficcions de Joan Maria Arenas sobre el temps, i mentrestant vaig fent boca amb les píndoles que penja a la pàgina facebook [*L'Eco del Temps*](#). Molt recomanables, igual que la novel·la.

Carme Torras

Licantropia de Carles Terès

"Mirmanda", 102, Edicions de 1984,
Barcelona, gener 2013.

Potser el graó que va de la literatura anomenada realista a la literatura anomenada fantàstica és el de la que, a partir de la descripció realista, entra en el terreny d'allò que és inexplicable. Carles Terès (Barcelona, 1962) va guanyar el premi Guillem Nicolau 2011 amb aquesta novel·la que, a partir d'uns pressupòsits realistes, descriu aparentment un paisatge real (una toponímia inventada dins el triangle existent entre Alcanyís, l'Ametlla de Mar i Morella), amb un llenguatge que reflecteix amb

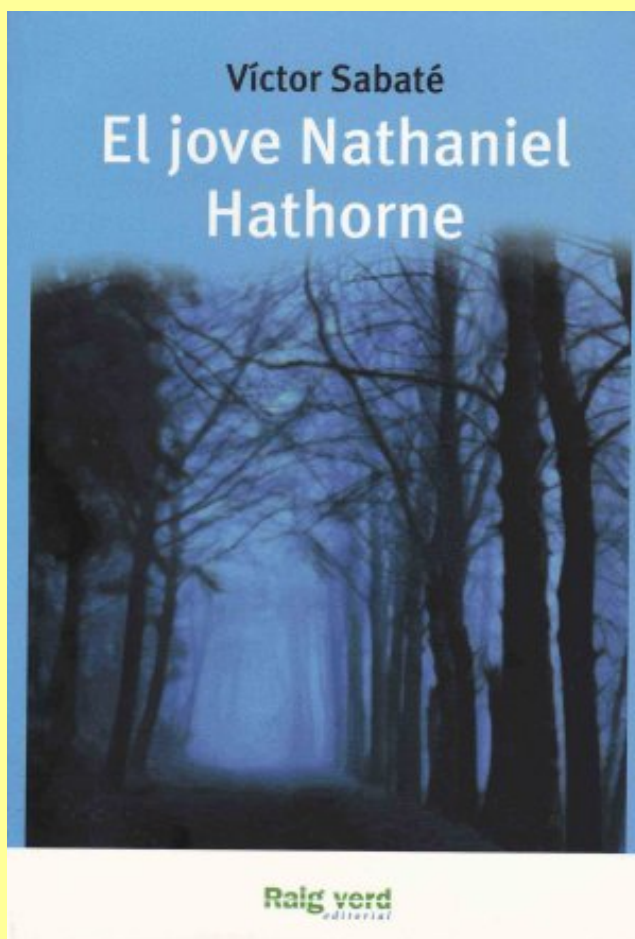
voluntat de fidelitat la parla del Matarranya i el Baix Aragó, amb uns personatges racionals i amb coneixements científics, ens va endinsant en el terreny fantàstic per la via d'investigar allò que és inexplicable, fins a deixar-nos ben empantanegats dins una nissaga (o dues) d'homes llop.

Després d'un aspre capítol situat al segle XVIII, trobem en Llorenç Oliva i Salvador, mig

barceloní mig capçadenc, a la presentació d'un llibre de llegendes populars, a l'actualitat, impressionat per la història que fa referència a la licantropia. A partir d'aquí, s'anirà descabdellant una enrevessada història aparentment costumista i ruralista, més de bon llegir que de bon seguir, sense grans sorpreses ni grans artificis però amb lògica i coherència i fins amb alguna gosadia que involucra algun gran guru de la informàtica.

Un text considerable, dins el corrent de racionalitzar, humanitzar i apropar l'horror inconegut.

amj

El jove Nathaniel Hathorne de Víctor Sabaté

**"Llampec", 3, Raig verd editorial,
Barcelona, octubre 2012.**

Aurora Díaz Plaja, o Joan Triadú, o potser tots dos, o cap dels dos, sigui qui sigui, algú parlava de l'ofici de ressenyador literari des de la divisa de "llegir per fer llegir". És la cosa que voldria fer aquesta secció del butlletí, que senzillament informa de les novetats. Però també hi ha llibres que quan els llegim ens fan llegir altres llibres. És el cas de la novel·la de Víctor Sabaté que va guanyar l'edició de 2010 del premi de narrativa breu Ciutat d'Amposta.

Potser recordeu aquell preciós conte de Ray Bradbury en què el narrador havia inventat una màquina del temps per anar a visitar al llit de mort Herman Melville, Oscar Wilde i altres autors i mostrar-los edicions dels seus llibres, que els sobreviuen al llarg dels segles. El plantejament de Sabaté va a l'inrevés: potser el jove Hawthorne, abans de reincorporar la "w" del cognom, havia fet un pacte amb el diable per viatjar cap al futur i comprovar si la seva fama literària pervivia. El resultat és que el murri joc literari

de l'autor ens incita a rellegir contes com "Enoch Soames" de Max Beerbohm o "Final para un cuento fantástico" d'I.A. Ireland (autor que ell assegura que no ha existit mai) dins l'antologia de literatura fantàstica de Borges, Bioy i Ocampo, uns quants textos de Hawthorne (sortosament n'estem ben nodrits, en català, a partir de la primera traducció de Manuel de Montoliu de 1908) i fins les notes de Henry James sobre el romàntic nord-americà.

Un interessant exercici de literatura fantàstica sobre literatura fantàstica.

amj

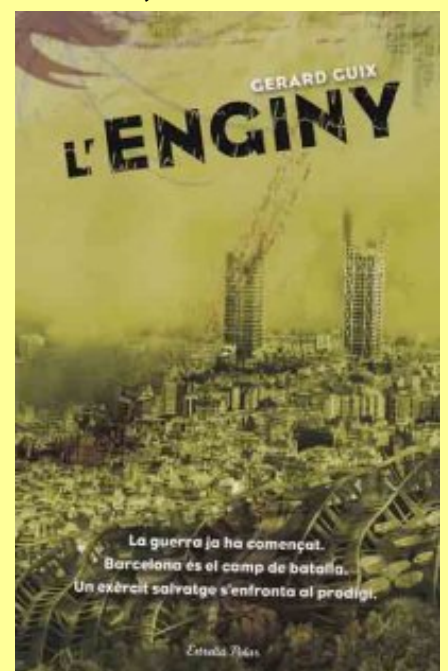

El prodigi, L'enginy, El talent de Gerard Guix

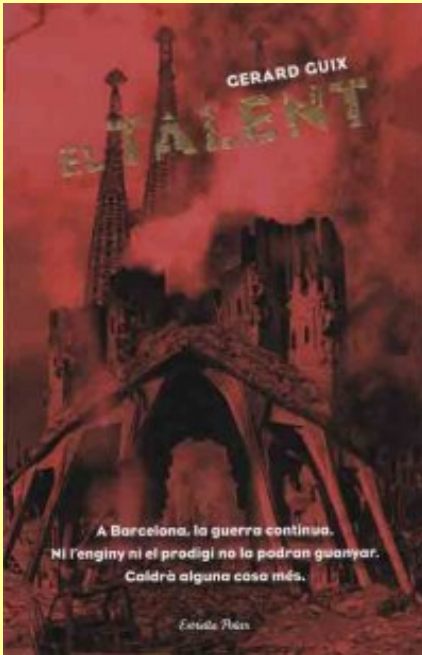
"L'illa del temps", 53, 66 i 88, Estrella Polar, Barcelona, març 2011, octubre 2011, novembre 2012.

Gerard Guix (Vic, 1975), de qui vam comentar als butlletins 5 i 6 l'estrena i l'edició respectivament de la seva obra teatre *Gènesi 3.0*, ha tancat la trilogia de terror fantàstic juvenil que va iniciar fa un parell d'anys.

El prodigi arrenca amb les confessions en primera persona d'Axel, un noi de catorze anys que va experimentant els canvis físics de l'adolescència, que en ell van prenent aspectes insòlits: li creixen els ullals i se li desperta el gust per la carn crua i per la sang. Així tenim desencadenada una narració aparentment de vampirs adolescents que, ràpidament ampliada amb implicacions en la mitologia nòrdica, esdevindrà relat d'una guerra d'homes llop contra zombis. A *L'enginy* trobem el punt de vista de l'oponent d'Axel, l'Odin, en coneixem l'origen i vivim la llarga jornada de pas entre la primera matança nocturna i la preparació de la definitiva nit següent. I finalment a *El talent*, el llibre més gruixut, tindrem la batalla nocturna, un seguit de mirades enrere per fer lligar orígens ignorats, i un epíleg que clou

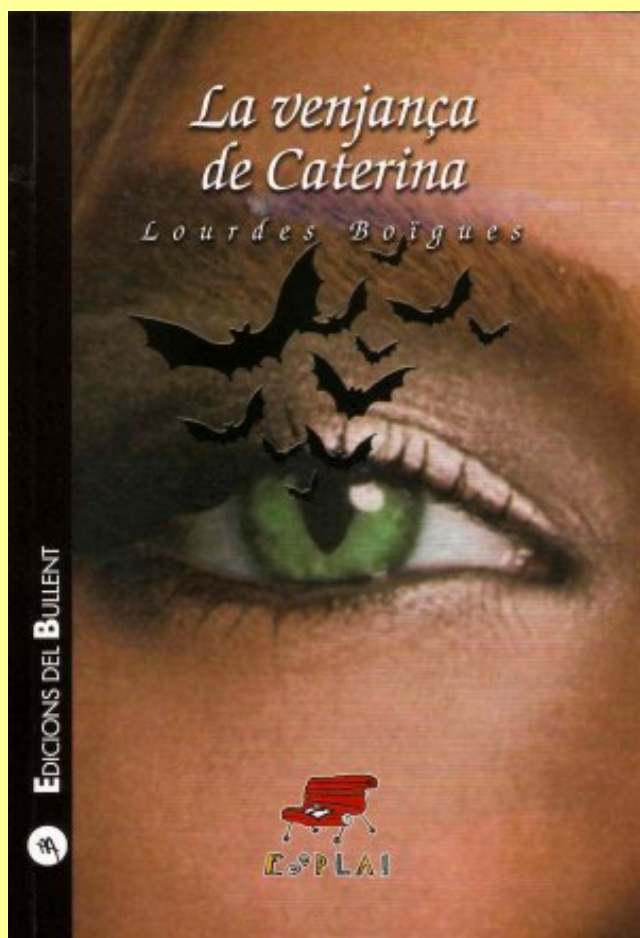
dignament el festival.

Ja explicava John W. Campbell jr. que la diferència entre la ciència-ficció i la fantasia és que, mentre el primer gènere planteja unes variants a les lleis de la realitat i s'hi sotmet rigorosament, la fantasia va inventant les lleis tal com convé a l'acció. Guix ho practica descaradament, sovint amb gruixudes pinzellades d'humor, i justament això fa simpàtica la seva proposta, que llisca bé quan sembla que ni l'autor mateix se la pren seriosament però s'empantanega quan intenta dotar-la d'arguments ideològics o la vol justificar amb ginys que no acaben de rutllar, o quan vol aportar informacions amb alguna imprecisió o se li escapen involuntàries piquiponades.

Una bona mostra d'imaginació i voluntat transgressora, al capdavant, amb base en temes de moda, i amb un epíleg que encara aconsegueix sorprendre i anar més enllà, inspirat en el model del *Mecanoscrit*: "la [...] s'ha convertit en la mare de la nova espècie majoritària a la Terra."

amj

La venjança de Caterina de Lourdes Boïgues

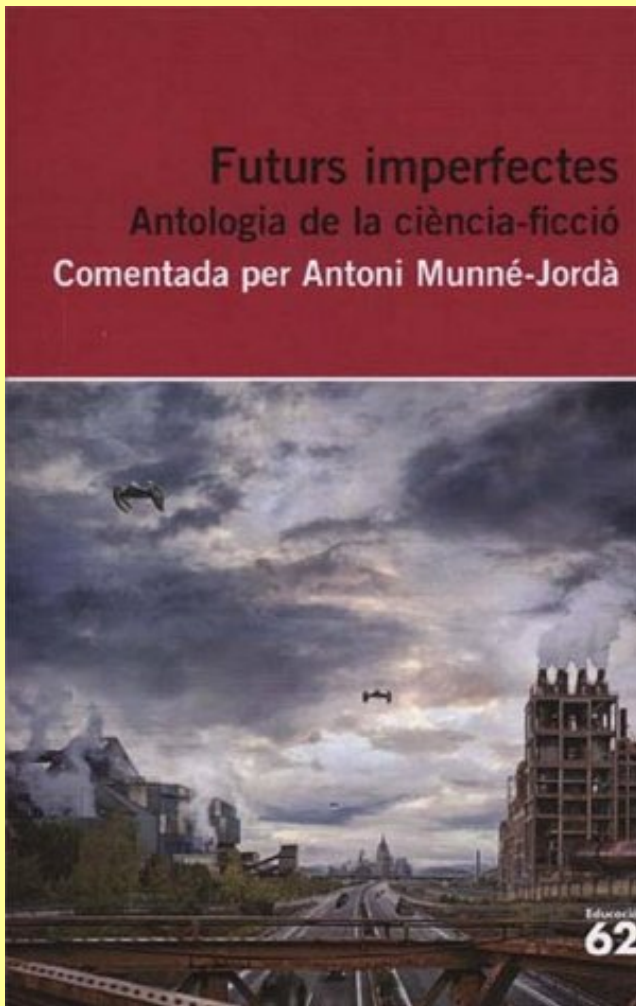
"Esplai", 50, Edicions del Bullent,
Picanya, març 2012.

Posats a comentar obres dins l'actual terror juvenil, matèria que no és l'interès primordial d'aquesta secció, esmentem també aquesta novel·la de Lourdes Boïgues (Simat de la Vallidigna, 1968), que reprèn *El secret de Caterina Cremec*, premi Enric Valor 2007. Boïgues ja havia publicat el 2005 la novel·leta infantil *Estel estel·lar*, amb protagonista extraterrestre.

Caterina Cremec, una jove vampira d'antiga soca transsilvana, intenta trobar i eliminar el caçador de vampirs que va matar i trossejar els seus pares. Compta amb el seu fidel padrí i criat i protector Dukham, que quan no es transforma en llop fa de perruquer de senyores al barri del Carme de València, i amb l'estranya relació amb el vampir Víctor Druss. Les distretes aventures juvenils van des de Rio de Janeiro, on desarticulen un

afer tenebrós, passen per la Rússia més polar i arriben fins a València, on poden participar en reivindicacions alternatives i en un partit de futbol solidari en què el goleador és un zombi brasiler. I el final queda prou obert perquè els interessats puguin trobar aviat una nova aventura de la vampira Caterina.

amj

Futurs imperfectes

Antologia de la ciència-ficció
Comentada per A. Munné-Jordà
"Educació 62", 81, Edicions 62,
Barcelona, juny 2013.

Hi ha llibres que et canvien la vida (per millorar-te-la). I no tenen per què ser cap manual d'autoajuda. A mi aquest canvi em va arribar l'any 1985, quan em vaig entrebancar amb la primera versió de *Futurs imperfectes* d'A. Munné-Jordà - titulada *Narracions de ciència-ficció. Antologia*. Fins llavors, mai no m'havia imaginat que, abans del segle XX, hi havia escriptors que s'atreuissin a escriure en català novel·les, obres de teatre o contes d'aquest gènere.

Narracions va ser una revelació per a uns quants lectors destarotats. L'espurna que ens va convertir (per sempre més) en militants i divulgadors de la ciència-ficció en llengua catalana. I el millor de tot és que vam tenir la sort còsmica de poder fer-ho acompanyats pel seu antòleg, el sempre generós, noble, amical i hiperactiu AMJ, que vam poder conèixer en les seves facetes d'editor (Uau!), narrador (Ostres!) i dinamitzador cultural (Apa-li!).

Les dues edicions de *Futurs imperfectes* (1997 i 2013) -quina gran portada, l'actual!- són un clar exemple de la tasca persistent de l'Antoni com a estudiós i divulgador. A l'estudi introductor del volum, l'AMJ hi ha anat incorporant un gavadal de dades actualitzades fins al 2012 -que provoquen admiració i vertigen-, alhora que ha enlairat

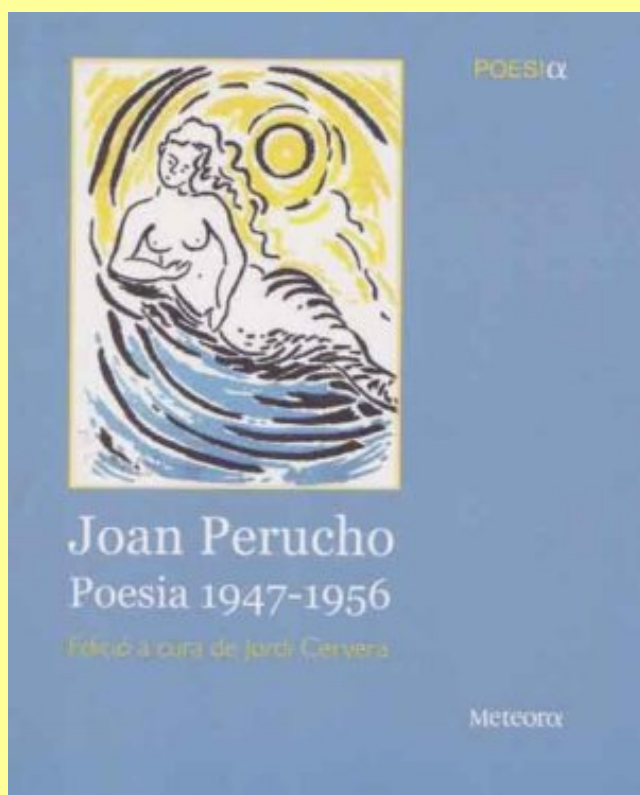
el llistó teòric per aconseguir empeltar els nostres escriptors dins dels corrents històrics, científics i literaris universals. Sempre amb rigor, credibilitat i gosadia; i així aconseguix que, de cop i volta, els autors catalans dialoguin, de vegades en desigualtat de condicions, amb els títols i els mestres més rellevants de la ciència-ficció planetària. Provoca esgarrifances.

De veritat: l'Antoni sabia molt bé el que es feia, l'any 1985, quan va posar de costat textos de Pompeu Gener, Joaquim M. de Nadal, Antoni Ribera, Pere Calders, Pere Verdaguer, Màrius Lleget, Sebastià Estradé, Manuel de Pedrolo, Lluís Busquets i Grabulosa, Roser Cardús, Esteve Freixa, Avel·lí Artís-Gener, Joan Creixell i Víctor Mora. La gran majoria d'aquests noms han contribuït a enriquir i eixamplar les fronteres de la nostra essa-efa. I els fans, els lectors i els historiadors presents i futurs no podran negligir la seva vàlua i el seu rol... A la reedició de 1997 hi va incorporar Josep Albanell, i l'edició actual inclou dos contes nous: "La darrera paraula de la ciència" (1875) de Joan Sardà Lloret i "Resurrecció" (2006) de Montserrat Galícia, que exemplifiquen com va començar tot i cap a on pot anar el gènere.

Ras i curt: desitjo que aquesta antologia desperti l'interès entre les noves fornades de lectors i aficionats. I que els provoqui curiositat per saber què redimonis han escrit alguns dels cognoms que s'hi esmenten.

Anar a gratar arxius, biblioteques i llibreries, sota el mestratge de l'Antoni, pot ser la millor manera de fer temps esperant l'arribada de l'any 2025. La data prevista, m'imagino, per a l'aparició del "Futurs imperfectes 4.0".

Sebastià Roig

Poesia 1947-1956 de Joan Perucho

Edició a cura de Jordi Cervera
"Mitilene", 29, Editorial Meteora,
Barcelona, maig 2013.

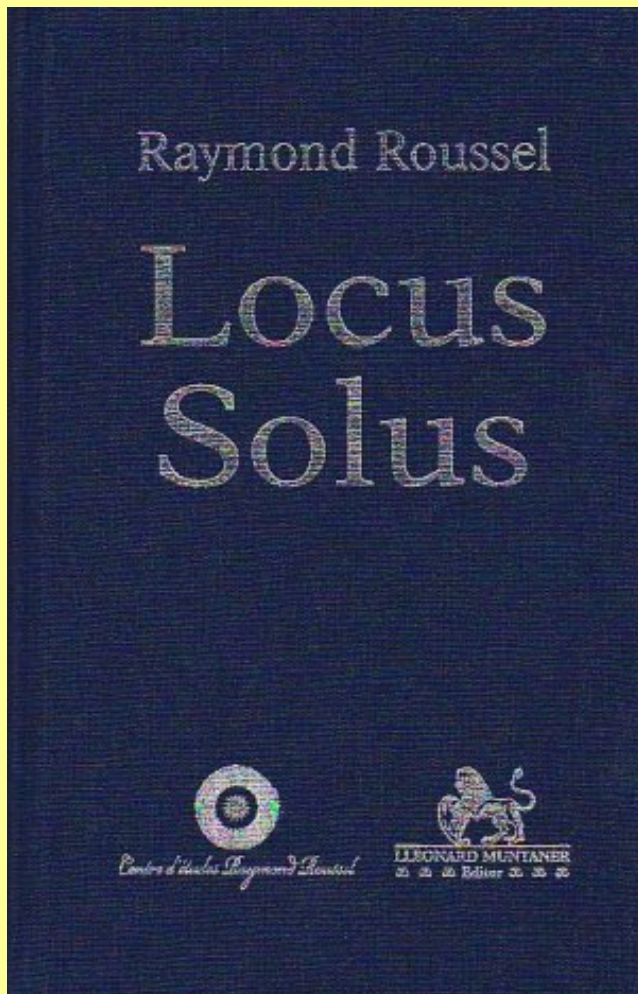
Jordi Cervera, director de la col·lecció, ha fet un bon i bell servei amb la reedició dels quatre primers volums de poesia de Joan Perucho: *Sota la sang* (1947), *Aurora per vosaltres* (1951), *El mèdiu* (1954) i *El país de les meravelles* (1956), encapçalats per un documentat i vindicatiu estudi preliminar de més de quaranta pàgines.

Bon coneixedor i divulgador de la literatura fantàstica, Cervera presenta els primers volums poètics de Perucho com el germen, el programa i el resum anticipat de tota la seva obra. Pel que fa als aspectes més centrats en la literatura fantàstica, això es veu més clarament en els dos darrers volums, *El mèdiu* i *El país de les meravelles*, més que més si tenim en compte que entre tots dos Perucho publica el conte ja obertament fantàstic "Amb la tècnica de Lovecraft" (segons el colofó, estampat el darrer dia de febrer de 1956) i dedicat "A la memòria de Lovecraft, escriptor de "science fiction", que morí perseguit pels éssers invisibles".

Una bona ocasió per a retrobar l'essència de Perucho, amb versos que són tot un relat de misteri, com "Octavi va morir de pulmonia / i em visita els diumenges al capvespre /

fent ballar les tauletes de la sala", "Algú, a la nit, respira", "Hi ha un ocell mecànic. / Hi ha un riure secret que agita el blanc de l'ull", "És de nit. Sota els fanals / passen ombres de Déu, / cavallers, ja difunts, amb copalta", "A la boca dels pous hi habita la paüra", o "Va aparèixer una tarda / amb un silenci d'algues o cabells / movent-se, com un misteri / sense enigma, sense boca / ni ulls", a partir de l'afirmació que "és segura l'existència de quelcom imprevisible i misteriós, que s'imposa per alguna manera i que dicta amb la paraula el sentit obscur de tot això que ens volta".

amj

Locus Solus de Raymond Roussel

Tr. Joaquim Sala-Sanahuja
"Locus Solus", 1, Leonard Muntaner
editor, Palma, setembre 2012.

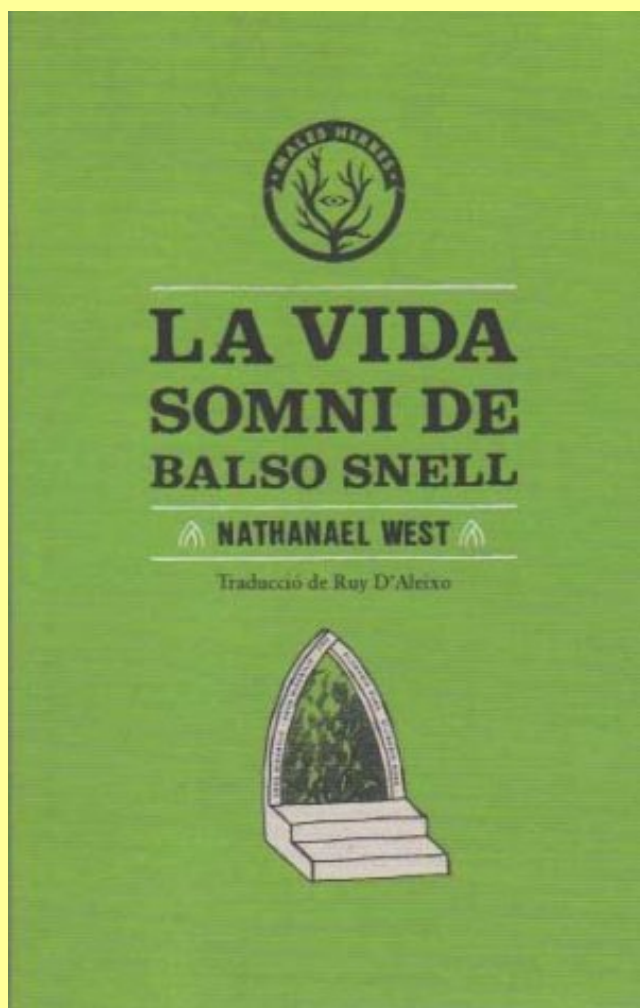
Raymond Roussel (1877-1933) era un gran admirador de Jules Verne, i *Locus Solus* (1914) s'ha descrit de vegades com una obra en què una mena de capità Nemo mostra orgullós els seus invents davant un públic astorat.

Efectivament, també ho podem veure així, però Roussel fóra un Verne forassenyat, visionari i surrealista. Un dijous d'abril, el professor Martial Canterel convida una colla d'amics a visitar la seva propietat,

anomenada Locus Solus (lloc solitari), i els mostra els seus reeiximents científics delirants. A partir d'una màquina indolora d'arrencar queixals, n'ha acumulat tants que ha d'inventar un giny autònom per a fer-ne mosaics; amb l'invent de l'aqua-micans, pot fer conviure submergits dins un dipòsit una ballarina i el cervell de Danton pronunciant discursos; amb la resurrectina i el vitàlium pot fer que els morts repeteixin les darreres accions, mitjançant impulsos elèctrics..., però no es tracta senzillament d'una mostra d'invents del professor Franz de Copenhaguen, sinó que hi ha al darrere una voluntat d'entendre el mal, combatre la bogeria i desemascarar la superxeria.

Amb el descens a les profunditats de la ment Roussel conviu amb els surrealistes, amb la narració ideològica sense argument anticipa la novel·la existencialista i amb la meticulosa tècnica descriptiva s'emparenta amb el "nouveau roman". I l'aspecte més inquietant és el que revela Sala-Sanahuja al pròleg: moltes de les idees del llibre sobre la fisiologia, la psiquiatria i la folia tenen arrelament en experimentacions reals del moment, a partir d'una connexió catalana, el filòsof i historiador de la medicina menorquí Josep-Miquel Guàrdia (1830-1887).

amj

La vida somni de Balso Snell de Nathanael West

Tr. de Ruy d'Aleixo
"Distorsions", 6, Editorial Males Herbes, Barcelona, maig 2013.

La col·lecció de literatura fantàstica de les Males Herbes va alternant el retrobament de títols descatalogats o que no teníem en català amb primeres edicions d'autors actuals. Ara ens ofereix una obreta menor, però prou interessant, de Nathanael West (1903-1940). Potser és exagerat dir que és "l'única novel·la fantàstica d'un escriptor de la Generació Perduda nord-americana" (no oblidem per exemple "El curiós cas d'en

Benjamin Button" de Scott Fitzgerald), però és una lectura refrescant i recomanable.

En aquest relat, l'autor de *Senyoreta cor solitari* ens hi ofereix el mateix humor desesperat que a la novel·la que el va fer cèlebre. Balso Snell, mentre camina pels voltants de Troia, hi troba el famós cavall. Encuriosit, mira d'entrar-hi, i l'única obertura que en troba a l'abast és el forat del cul. Balso hi penetra, i a partir d'aquí comença a trobar un seguit de personatges estraforaris que el volen seduir fins que en Balso s'adona que dins el cavall "només hi havia escriptors a la recerca d'una audiència".

Efectivament, el relat és una sàtira sobre la literatura i els literats, que arriba al punt més brillant quan introdueix històries alternatives dins la història amb una intel·ligent doble llarga carta autojustificativa.

amj

L'escuma dels dies de Boris Vian

Tr. de Jordi Martín Lloret
"El cercle de Viena", 36, Viena edicions, Barcelona, juny 2013.

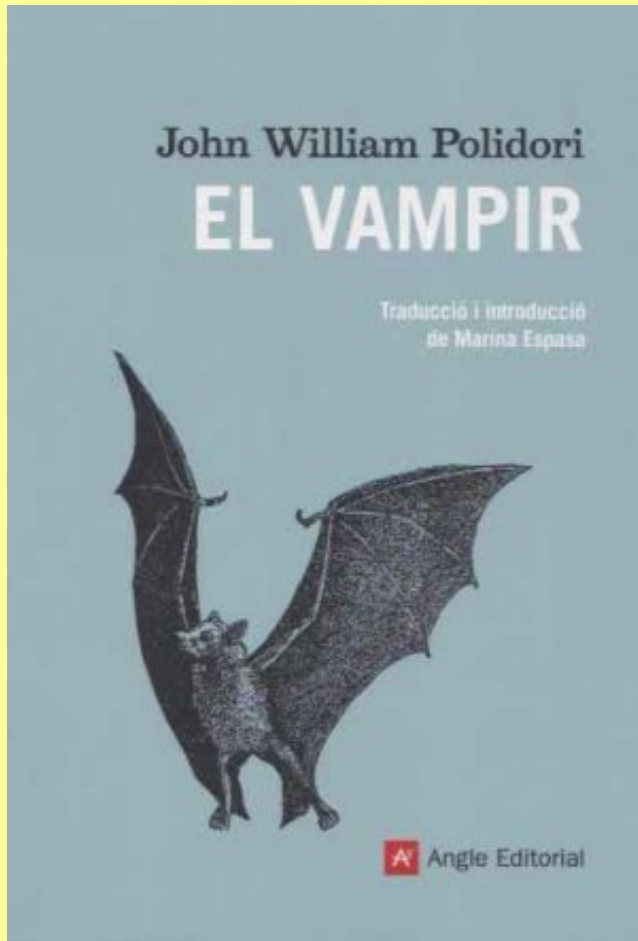
Amb una vida breu, Boris Vian (1920-1959) és un dels personatges més interessants de la literatura europea, i *L'escuma dels dies* (1947) és potser la seva obra més considerable.

Dins el clima del surrealisme, Vian sovint transgredeix la realitat, fins i tot en alguna de les novel·les policíiques que fingia que traduïa d'un suposat autor nord-americà anomenat Vernon Sullivan, com és el cas de

la que Jesús Moncada va traduir amb el títol de *Mort als lletjos*, amb una sèrie d'individus producte de l'experimentació genètica. Si a l'obra teatral *Els constructors d'imperi* Vian introdueix la inquietant raça dels schmürz, a *L'escuma dels dies* ens situa en una mena d'univers paral·lel, tan trist, cruel i desolat com el nostre, malgrat que l'il·luminin dos sols, que també s'apaguen, i amb invents sorprenents com el pianocòctel i l'arrencacors, i on els gats i les rates, els mobles i les màquines, la natura i els artificis humans raonen, actuen, es transformen i segueixen les seves pròpies lleis naturals.

Una novel·la enlluernadora, vitalista i fatalista alhora, sobre la inevitable fi dels somnis de joventut, i també un plor desesperat davant l'indefugible esbravament de l'escuma de la vida.

amj

El vampir de John William Polidori

Tr. Marina Espasa
"El far", 22, Angle editorial, Barcelona,
maig 2013.

El conte "El vampir", començat a escriure, com *Frankenstein*, aquella famosa nit del 15 de juny de 1816 i considerat "la primera fixació literària del mite del vampir", darrerament ha tingut fortuna entre nosaltres. Consta al recull *Somni de sang* de Josep Sebastià Cid i Montserrat Cornelles (La Magrana, 1992; tr. de Judit Romeu) i a *El llit sota la tomba* d'Emili Olcina (Laertes,

2003), que així haurien inaugurat la tradició d'oferir-ne una nova traducció cada deu anys, a la qual ara se suma la de Marina Espasa.

Angle editorial ha dedicat un volumet sencer per al conte de Polidori (1795-1821), precedit d'una introducció de Marina Espasa, també autora de la nova traducció del relat de les desventures del jove Aubrey en mans del pervers no-mort lord Ruthven. Aquesta relació s'ha interpretat com una al·legoria, i una venjança, de la que va mantenir el metge i secretari personal de Byron, Polidori, amb el brillant poeta romàntic lord Byron, que és precisament qui li hauria explicat la idea inicial del relat.

amj

CINEMA

Superman, l'home d'acer Zack Snyder, EUA, 2013.

Superman és el famós superheroï del còmic creat per Joe Shuster i Jerry Siegel. La primera aparició de Superman fou a la revista "Action Comics" l'any 1938 i amb el temps es convertí en un dels superheroïes més populars del món del còmic, i en una icona de la cultura pop. En la seva versió actual, publicada per DC Comics, Superman neix en el llunyà planeta de Kriptó, sota el nom de Kal-El. Essent un nadó, és enviat a la Terra pels seus pares just abans de la desintegració del seu planeta. La nau en què viatjava aterra als afores del poble fictici de Smallville, a l'estat de Kansas. El nadó és adoptat per la família Kent, Jonathan Kent i Martha Kent, i li posen el nom de Clark. En créixer, Clark Kent descobreix que posseeix poders sobrehumans, una força extraordinària, una gran velocitat, la facultat de volar, provocar ignició amb la vista o veure a través d'objectes, una afinadíssima oïda... A partir d'aquest descobriment, de manera secreta, Clark usa la disfressa de Superman i fa ús dels seus poders per lluitar per la veritat i la justícia. En la seva identitat civil, Clark és reporter del diari "Daily Planet" de la ciutat de Metròpolis, on coneix Lois Lane.

Un superheroï d'aquestes característiques tard o d'hora havia d'atreure la indústria del cinema i és per això que trobem en la filmografia diversos lliuraments i versions de Superman. Les més conegudes van ser les protagonitzades pel desafortunat Christopher Reeve, que va deixar una petja inesborrable amb quatre films rodats entre 1978 i 1987. *Superman la pel·lícula* va ser dirigida per Richard Donner i va ser protagonitzada, a més de Reeve, per Marlon Brando, Gene Hackman i Margot Kidder, entre d'altres. Va ser nominada a tres Oscar i va obtenir un premi especial de l'Acadèmia pels efectes especials. El 2006 va haver-hi un altre intent de relançar

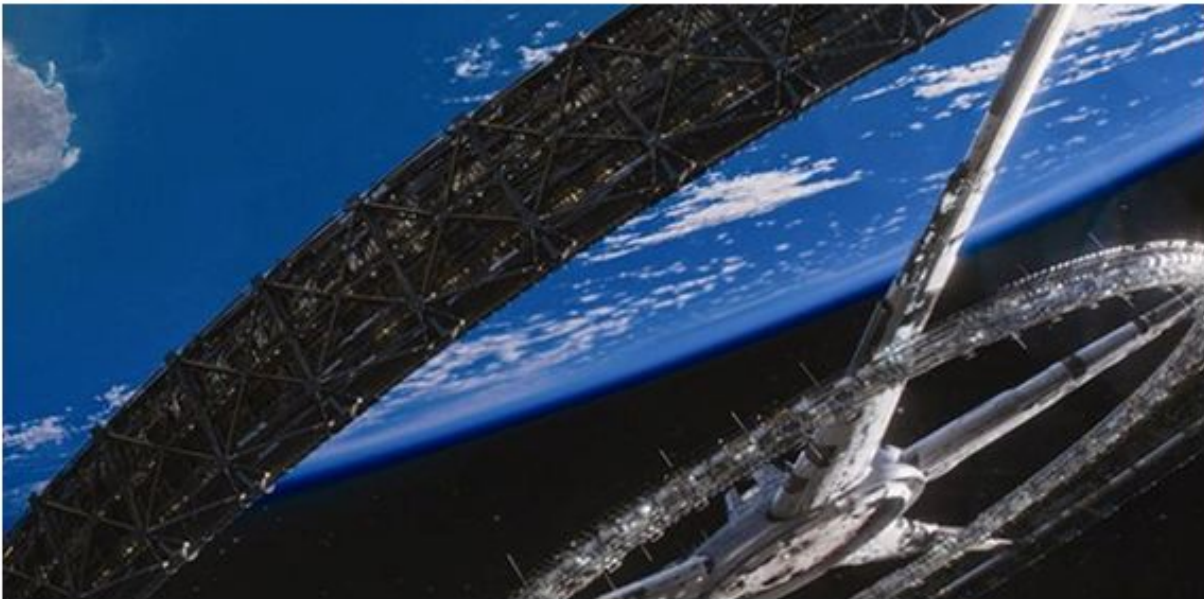
la saga amb Brandon Routh amb *Superman Returns*, dirigida per Bryan Singer i que va passar sense pena ni glòria.

Però la indústria cinematogràfica no s'atura, i els nous temps requereixen nous supermans. El nou episodi és *Superman, l'home d'acer*, amb Henry Cavill com Clark Kent / Kal-El, i ens arriba sota les ordres de Zack Snyder. Snyder és un director que acostuma ha deixar una marca diferenciada en els seus treballs, i ha dirigit aquesta nova versió sota la supervisió de Christopher Nolan. Des del punt de vista tècnic, *L'home d'acer* és una cinta excel·lent. El director aplica tot el talent visual que ja va exhibir a *Watchmen*.

Però un film requereix més que talent visual i *L'home d'acer* peca d'excés en les formes i també en la durada. Ens trobem, per un costat, amb una cinta sobrecarregada, sorollosa, i per l'altre costat amb un personatge i un plantejament plens d'una seriositat i d'una empallegosa solemnitat ben diferents de la frescor i el sentit de l'humor dels films de Donner. Amb *L'home d'acer* se'ns vol mostrar que els superherois han de tenir un perfil psicològic digne de divan de psiquiatre, es vol fer-los creïbles i humans a base de carregar-los de conflictes. Així s'humanitza un superheroi? Cal fer humà un personatge superhumà? Tot va començar, diuen, quan Christopher Nolan amb *Batman* va tenir la idea de conferir al personatge un gran sofriment intern encara que es tractés d'un d'autèntic superheroi.

Potser el principal retret que s'hauria de fer a aquest *Superman* és que s'han oblidat aspectes fonamentals com la lògica narrativa, la progressió dramàtica i la coherència dels personatges. I en canvi hi ha un excés de pirotècnia i acció pel broc gros, trucs visuals, ritme frenètic, *zooms* a tort i a dret. Per què aquests productes de la indústria de masses americana recolzen reiteradament en guions inconsistents a major glòria d'una acció frenètica, amb una desmesura de baralles i explosions? Com a curiositats cal destacar que el britànic Henry Cavill és el primer actor no nord-americà a interpretar el personatge. I també el primer a no portar els calçotets vermells per fora. Tampoc la S que llueix el superheroi no és una S de Superman, sinó el símbol de la casa de Krypton a la qual pertany, i significa esperança. I, per acabar, no trobem cap rastre de la kryptonita, el mineral verd procedent del seu planeta natal que és l'únic element davant el qual sucumbeix Superman.

La nova versió tot just ha començat, segur que tenim home d'acer per estona veient el seu triomf a la taquilla. S'ha de suposar, doncs, que aquest enfocament és el que demana el públic actual.

Elysium

Neill Blomkamp, EUA, 2013.

A *District 9* (2009), el director sud-africà Neill Blomkamp va ser capaç de generar atmosferes i situacions que s'entreveuen a *Elysium*. Substitueix Soweto per Los Angeles, les màfies i bandes organitzades per grups de *hackers* amb transports il·legals i els extraterrestres desemparats per robots a les ordres de l'oligarquia dominant (uns ginys que se salten sistemàticament les tres lleis de la robòtica asimoviana, per cert). Els primers minuts del film són prometedors, amb una idea de món distòpic que es preveu interessant: una Terra degradada i superpoblada a mitjan segle XXII amb una estació anul·lar (*Elysium*) amb tots els avantatges tecnològics només a l'abast de l'elit de la població -fa pensar en el "món feliç" a la

deriva del film de Pixar *WALL·E* (Stanton, 2008). De fet, el terme prové de l'Elysió de la mitologia grega, l'inframón sagrat on els guerrers heroics i els homes virtuosos menen una existència feliç, un paradís de verdor (els Camps Elisis).

Matt Damon, el protagonista, no aconsegueix el magnetisme ni la intensitat de la seva interpretació als films de l'amnèsic Bourne. Jodie Foster, en el seu paper diabòlic, hauria d'haver tingut més presència i rellevància al film, al contrari de la infermera (amiga de la infància del protagonista) i la filla malalta, que proporcionen una pàtina ensucrada suposadament necessària perquè el producte sigui més comercial. Potser per això també hi abunda massa sang i fetge, cossos esclatats, pirotècnia diversa i una espiral de violència innecessària amb una sobredosi de lluites inversemblants: el peatge que sembla que actualment ha de pagar una història de ciència-ficció duta al cinema perquè sigui rendible.

El contrast ben reflectit entre l'estil de vida del món real (la superfície de la Terra) i el d'Elysió (l'estació anul·lar), les pasteres del futur, l'existència d'una classe benestant que viu aïllada, la corruptela política omnipresent o la modificació dels humans amb pròtesis cibernètiques, tots aquests aspectes són potser els que més paguen la pena de la pel·lícula.

A *District 9* Blomkamp disposava d'una nòmina d'actors menys reputats i un pressupost més limitat, però va posar el llistó prou alt perquè *Elysió* -que entreté i possiblement satisfà el públic poc exigent amb la ciència-ficció- no l'hagi superat. I és llàstima, perquè la idea damunt la qual es vertebrava, encara que no sigui completament original, és bona.

Jordi de Manuel

Star Trek. En la oscuridad

J.J. Abrams, EUA, 2013.

Star Trek. En la oscuridad és un *reboot*. El terme *reboot* es refereix a un reinici o relançament d'una història sense que signifiqui una continuïtat amb l'anterior. Es tracta de conservar els elements més importants o els que es considerin rellevants per començar de nou, amb noves idees. Sembla que el *reboot* era una pràctica freqüent en el món dels còmics i dels videojocs abans d'agafar carta de naturalesa en el cinema. El terme *reboot*, arrencada, ve de la informàtica, i es podria traduir com reinici.

No s'ha de confondre un *reboot* amb un *remake* i una preqüela. Un *remake* és literalment refer una pel·lícula o sèrie de televisió, mantenint els personatges, o fins i tot la història completa. I una preqüela és narrar la història inicial d'una sèrie o un film, explicant uns esdeveniments que suposadament serien anteriors.

Diuen que, amb *Batman Begins*, Christopher Nolan va inventar el nou concepte: en lloc de fer una seqüela més o una preqüela a l'estil clàssic del terme, va decidir canviar i "modernitzar" la història de Batman, pensant que a nous temps calien nous enfocaments. No es tractava només de multiplicar els efectes especials, també calia un reinici de l'antiga història i del mític personatge.

L'any 2009 la idea es va aplicar a "Star Trek" amb J.J. Abrams, que va "reiniciar" la

sèrie amb un film que es va titular, simplement, *Star Trek*. Abrams es va assegurar que no fos una preqüela, va obrir una història alternativa que situava els personatges originals en una altra línia de temps, i això li permetia gaudir de més llibertat.

Hi ha opinions per a tots els gustos, però molts seguidors de la sèrie pensen que, amb Abrams, "Star Trek" ha deixat definitivament de ser "Star Trek". Diuen que a Abrams, el nou guru del cinema, només l'interessa rodar amb el major efectisme una concatenació d'escenes més pròpies d'un videojoc que d'una pel·lícula. És clar que Abrams va declarar en una entrevista que "Star Trek" era massa filosòfic per a ell.

Si fa no fa la sinopsi del film és la següent: La nau "Enterprise" torna a la Terra per enfrontar-se a una profunda crisi. La cúpula de la Federació ha sofert un terrorífic atac. El capità Kirk encapçala una incursió a un planeta en guerra per resoldre el problema. La tripulació de l'"Enterprise" es veu sotmesa a sacrificis i reptes que haurà d'anar assumint. Tot plegat amanit amb escenes d'acció trepidant, ciutats arrasades, volcans en erupció, batalles espacials. Una pel·lícula amb moments espectaculars, amb naus espacials impressionants i suggeridores ciutats del futur, i amb la recreació d'un Londres peculiar.

Star Trek. En la oscuridad és un film amb un ritme vertiginós que obliga l'espectador a adaptar-se constantment als nous canvis. En definitiva, una mostra més de la deriva que va fent el cinema actual de ciència-ficció i fantasia cap a un espectacle d'efectes especials i d'acció que no permet respirar. Efectes i cops d'efecte sovint en detriment de la coherència i l'originalitat en els guions.

MG

Seqüències memorables

The War of the Worlds. Byron Haskin, 1953 (VO)

CÒMIC

Jérôme K. Jérôme Bloch Alain Dodier, Serge Le Tendre i Pierre Makyo

Si algú encara creu que el còmic té carta de credibilitat al nostre país va molt errat. Sobretot quan parlem del còmic de qualitat destinat no a adolescents, sinó a lectors adults que exigeixen el mateix rigor que el que demanen a un llibre o a una pel·lícula. No ens ha d'estranyar que, de manera majoritària i deixant de banda comptades

excepcions, els únics còmics que tenen un nivell de difusió, i per tant de vendes acceptables, siguin els dels superherois. Superherois que bàsicament es fonamenten

en una violència que s'alimenta amb ideologia molt propera al nazisme. De fet els superherois són l'equivalent a la famosa "raça superior" que, amb ells, es manifesta de forma evident i sense necessitat de ser demostrada "científicament". Sé que el que estic escrivint pot molestar més d'un entusiasta d'aquest tipus de còmic que, a la meua manera d'entendre inexplicablement, és objecte de culte entre persones que disposen d'un bagatge cultural considerable i són capaces, en d'altres àmbits, de fer anàlisis de la realitat molt rigoroses. Potser un exemple el podem veure, encara que sigui en ficció, a la coneguda sèrie televisiva "La teoria del Big Bang", en què científics brillants perden el cap per un quadern o una andròmina de plàstic suposadament utilitzada per un dels seus increïbles herois.

No és estrany, doncs, que el còmic europeu gaudeixi de poca acceptació. Deixant de banda, és clar, el de gènere humorístic. No deixa de ser curiós que en el terreny de l'humor els còmics més venuts a Catalunya siguin els de l'escola francobelga, els "Yakari", "Tintin", "Spirou", "Astèrix", etc. El còmic que va destinat, suposadament, de manera preferent als infants. Quan aquests es tornen adolescents i busquen el còmic més realista i amb l'aventura com a principal ingredient, tota la col·lecció de superherois passa per davant de còmics excel·lents com "Corto Maltese", "Les 7 vides de l'esparver", "Max Fridman", "Murena" o "Els mons d'Aldebaran", per citar-ne només uns quants.

En català hi ha dues sèries excel·lents que han intentat l'aventura de fer-se un lloc en el mercat i han hagut de plegar veles. La primera, més antiga, va ser la de "Gil Pupil·la", que, si no recordo malament, només va publicar deu volums dels quinze que té la sèrie original, "Gil Jourdan" de Maurice Tillieux. La segona és "Gerard K. Gerard Bloch", de la qual s'han publicat només sis àlbums dels vint-i-tres que té la sèrie original, "Jérôme K. Jérôme Bloche" d'Alain Dodier, Serge Le Tendre i Pierre Makyo.

Precisament aquesta darrera és una de les novetats de l'editorial Kraken de la qual parlava en el butlletí anterior. Per ara només ha publicat dos àlbums i esperem que tingui més sort que la de l'edició catalana.

En Gerard (o Jérôme, tant en la versió original com en la castellana) és un xicot de vint anys que vol ser detectiu. Per aconseguir-ho segueix un curs el professor del qual li posa com a pràctica espionar un company del curs que pot ser el misteriós assassí que mata fent servir dards enverinats. Com és lògic, un noi sense experiència i amb escassa formació no té gaires possibilitats de sortir-se'n. La sort, però, i una atractiva veïna l'ajuden a aconseguir-ho. Cal reconèixer que el primer àlbum no és prou reeixit pel que fa l'argument. En contrapartida els ambients estan treballats de manera excel·lent, cosa per si mateixa força positiva si es compara amb la majoria de còmics en què els edificis no tenen res a veure amb el que pretenen ser. La sèrie millora a

cada nou àlbum. De mica en mica sabrem més coses d'en Gerard, coneixerem la seva família a Bergues, un poble flamenc al departament francès Nord-Pas de Calais, l'entorn de la seva infància i la seva adolescència, on vivien la seva àvia i els seus oncles. A partir del tercer àlbum, les intrigues no tenen res a envejar a algunes bones novel·les policiaques. Fins i tot els autors es permeten lleugers acostaments a la ciència-ficció. Un bon exemple d'això el tenim al tercer volum, "A vida o mort", en què s'especula sobre la possibilitat de transportar l'energia dels éssers vius d'un cos a un altre creant diferències de potència entre les cèl·lules.

En Gerard/Jérôme se'n surt de totes les situacions en què es veu embolicat malgrat que ens doni la sensació que ho fa més per sort que per la seva habilitat. Com a detectiu és tan maldestre que qualsevol li pot robar el ciclomotor o la cartera, és un badoc que, com diu la seva àvia, té sempre el cap als núvols, i tan crèdul que es deixa entabanar per qualsevol creença que li sembli exòtica. La seva tenacitat, però, l'ajuda a desembolicar qualsevol troca per embullada que estigui.

Toni Segarra

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Una aventura en el tren de Jordi Valor

El protagonista del relat "Una aventura en el tren" (1953) de l'escriptor valencià Jordi Valor agafa, el 1930, el tren descendent de Jaca que fa parada a Ossa a les 18:30 i arriba a Tardienta per a enllaçar amb l'express a Barcelona procedent de Madrid.

El vagó era antic. Cada compartiment tenia porta a l'exterior sense poder-se córrer el cotxe, és a dir, que anàvem engabiats com gallines, i fins el

revisor havia de sortir per la portella i per l'escambell i, agafat a les anses del pujador, passar al compartiment del costat quatre o cinc vegades per cada vagó.

[...]

Al darrer moment ja sonava la campana del cap d'estació donant l'eixida quan arribà una senyoreta rossa amb una pesada maleta que introduí a la nostra "gàbia".

El protagonista ajuda la jove amb l'equipatge i li ofereix per dues vegades el seu seient, que ella rebutja:

L'únic que féu fou pregar-me que li deixés el diari que duia a la butxaca per posar-se'l baix dels peus i descalçar-se les sabates d'alt taló que li tenien els peus fadigats: així no s'embrutava les mitges de seda amb la porqueria del sòl entarimat i carbonós i les corfes de cacau, les pells de tramús i els pinyols de dàtil.

Als passatgers del tren, aquell descalçar-se els sembla un acte de pocavergonya, però per al protagonista és l'anunci d'un subtil joc eròtic que es produirà quan, en coincidir de nou a l'exprés de Barcelona, la jove farà per manera que accepti fer-se passar per una parella d'acabats de casar als ulls d'un tercer viatger que conversa amb ells. El joc inclourà converses tendres, moixaines, un mos compartit com a sopar, les lloances del tercer viatger davant una parella feliç i breus signes d'afecte, tot narrat amb una prosa brillant, eficaç i suggeridora.

El relat anomena les estacions per les quals passa l'exprés i que marquen diferents moments del subtil joc del fingiment: Carinyena, Sèlgua (on enllaça amb el tren de Barbastre desaparegut el 1985), Montsó, Lleida, Mollerussa, Manresa, Terrassa, Sabadell... fins a acabar viatge a l'estació del Nord de Barcelona. Un cop allí, la noia apaga qualsevol il·lusió que s'hagués fet el protagonista amb un: "Adéu, fins mai." Un bitllet a la butxaca serà l'únic record de l'aventura.

Aquest relat, publicat el 1981 per l'Editorial Prometeo dins la col·lecció "El Conte del Diumenge", és un relat de to costumista i eròtic, per això és tant d'admirar el rigor ferroviari de l'autor en descriure el tren i el trajecte. Tecnociència ferroviària rigorosa en ficció lleugerament eròtica.

Jordi Font-Agustí

Revisitant "Literatura i ciència" d'Aldous Huxley

Aldous Huxley va publicar el 1963 el seu assaig *Literatura i ciència*, i el cinquantenari de la seva mort és una bona ocasió perquè els practicants de la ciència-ficció el revisitem.

El propòsit d'Huxley és respondre preguntes com ara: Quina és la funció de la literatura? Quina és la naturalesa del llenguatge literari? En què es diferencia de la del llenguatge científic? Quina ha estat en el passat la relació entre literatura i ciència? Com serà en el futur? No cal dir que, cinquanta anys després de formulades, aquestes preguntes són ben actuals i pertinents.

L'assaig arrenca amb una comparació entre el llenguatge de la literatura i el de la ciència. El primer, diu, ha de ser revelador, perquè l'ambició del literat és "parlar sobre l'inefable, comunicar amb paraules allò per a què les paraules no estan destinades"; en canvi, el llenguatge de la ciència busca ser precís, unívoc, universal, perquè el científic "examina una sèrie de casos particulars, anota totes les semblances i uniformitats, i n'extreu una generalització a la llum de la qual puguin comprendre's tots els casos anàlegs". Al fil d'aquesta argumentació, fa una llarga comparació entre les finalitats i les formes dels dos llenguatges. En un exercici de rigor, intenta mostrar que es pot fer una anàlisi científica del fet literari.

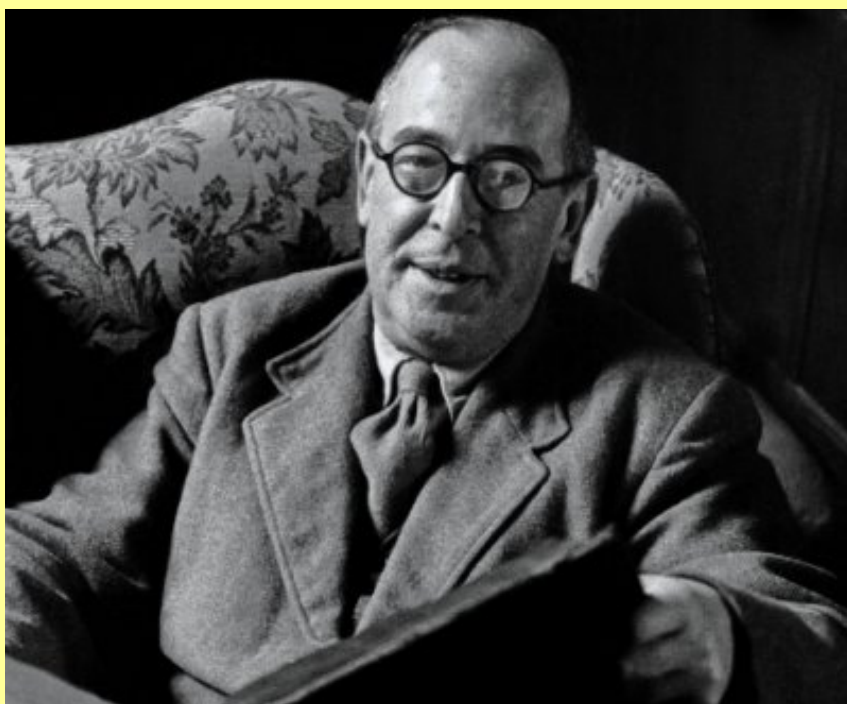
Definits els dos llenguatges i evocades les dues cultures de CP Snow (que qualifica de practicant d'un "cientifisme tou"), Huxley es lamenta per la falta d'interès dels homes de lletres pels avenços de la ciència. "L'home no pot viure només de receptivitat contemplativa i creació artística. Com tota paraula que procedeix de la boca de Déu, necessita ciència i tècnica."

Fa un recorregut per la presència de la ciència en la poesia, el teatre, l'assaig i la narrativa anglosaxons, i d'aquest recorregut conclou que, per a un lector actual, és més difícil entendre el substrat científic que hi ha a l'obra de Dante, perquè és una ciència tomista i fosca, que no pas entendre la ciència actual, però que als homes de lletres, diu, "els han interessat les conseqüències socials i psicològiques de la tecnologia en progrés i molt poc les teories damunt les quals recolza". Una reflexió sobre el que diferents cultures consideren com essencial de l'espècie humana el duu a intuir la importància de l'ecologia i la biologia en un futur i sembla que intueix la futura enginyeria genètica.

El tram final arrenca d'un dels eixos de l'assaig: "La condició prèvia de qualsevulla relació fructífera entre literatura i ciència és el coneixement." El poeta del futur ha de ser capaç de combinar el *Quelcom* innominat dels poemes de Wordsworth amb el que els descobriments de la ciència ens diuen sobre els mites del passat. Ignorar els avenços científics, diu, és un acte de covardia. La responsabilitat de l'escriptor és, doncs, entendre el fet científic i posa un exemple final, magnífic, sobre el rossinyol, que és millor no reproduir per no fer un *spolier* d'un assaig que mereix ser revisitat.

Des de la publicació de *Literatura i ciència*, els lectors i autors de ciència-ficció hem mantingut la discussió encetada per Campbell sobre les seves fronteres amb la fantasia, hem vist com el nostre gènere evolucionava literàriament, hem vist com tothom s'atrevia a aplicar a nivell macro la física de partícules... És molt probable que a la fi arribem a la conclusió que, sigui com sigui i s'etiqueti com s'etiqueti, la bona literatura és bona literatura, i la prescindible... prescindible. Doncs, a saber escatir què és bona literatura, ens hi ajuda, cinquanta anys després, l'assaig d'Huxley.

Jordi Font-Agustí

C.S. Lewis i la diversitat lingüística a Mart

En el cinquantenari de la mort de Clive Staples Lewis, volem subratllar que a més de la fabulosa sèrie de fantasia de Nàrnia, Lewis també era un considerable autor de ciència-ficció amb la trilogia còsmica de Ramson (*Més enllà del planeta*

silenciós, *Perelandra* i *Aquesta força horrible*). A *Out of the Silent Planet* (1938) introdueix el tema de l'idioma i la diversitat lingüística. Per aquesta raó li vaig dedicar tot un capítol, "2.5. L'excepció C.S. Lewis", en el meu llibre *Les paraules del futur*.

En aquella novel·la Ramson, el protagonista, arriba al planeta Malacandra -nom que els indígenes donen a Mart- i hi troba tres espècies diferents d'éssers racionals que parlen entre si malacàndric, una sola llengua però amb variants lèxiques i fonètiques segons l'espècie que la parli. El tema de la llengua té al llarg de l'obra una importància remarcable: d'entrada l'autor no dona per feta la comunicació -com sí que feien molts autors de ciència-ficció- i el protagonista es veu obligat a aprendre lentament la llengua d'uns marciàns anomenats *jrossa*.

Com que Ramson és filòleg, es pren molt seriosament la qüestió de l'idioma, i l'autor ho aprofita per fer algunes reflexions sobre aquest tema i introdueix un seguit de paraules en l'idioma marcià que continuaran apareixent al llarg del llibre. Les tres

espècies tenen en comú el fet de ser *jnau* -un concepte que podríem relacionar amb el d'éssers intel·ligents i que inclouria els humans-, es respecten, es complementen i es relacionen entre si sense cap problema.

Val a dir que la llengua que parlen els extraterrestres amb els humans és la pròpia d'una sola de les espècies i per tant faria les funcions d'interllengua malacàndrica, ja que: "En una època tots teníem idiomes diferents i encara els tenim a casa. Però tots vam aprendre l'idioma dels *jrossa*." Tot i que no es tracta d'un fenomen de subordinació lingüística com els de la Terra, atès que haurien triat aquella varietat per raons purament funcionals, no pas per raons de dominació política.

A Més enllà del planeta silencios -el nom fa referència a la manera com els alienígenes es refereixen a la Terra- C.S. Lewis (considerat un apologista del cristianisme) explota de manera intel·ligent i sorprenent la qüestió de la diversitat idiomàtica, una preciosa excepció a la regla dominant en la ciència-ficció d'aquells anys, que pretenia oblidar la importància de les llengües en els contactes entre civilitzacions diferents. Per tant, és un precursor dels autors que a partir dels anys seixanta i setanta comencen assumir la qüestió sociolingüística i els problemes i les possibilitats idiomàtiques com a temes importants o fins i tot centrals de les seves obres. Ara mateix s'acaba de publicar *Embassytown* de China Miéville, un bon exemple d'aquesta nova manera d'escriure literatura especulativa.

Jordi Solé i Camardons

RELAT

Esbós per a un argument de zombis *(evocant Richard Matheson, mort el juny passat, quan ja havia sortit el butlletí)*

Ho vam entendre després. Massa tard. Si ho haguéssim sabut de bon principi hauríem actuat amb prudència, però va anar com va anar.

No sé per què aquells extraterrestres malèvols van triar el nostre poble. Habitualment les invasions s'havien produït en ciutats nord-americanes. I, posats a triar, podrien haver-se desviat una mica més cap a mar i envaït Vilanidorosa, que són uns impresentables. O cap al nord, a Vilafemtososa, tan bufats. Però no, van haver de venir al nostre poble.

Sembla que havien estudiat a fons el metabolisme dels habitants d'aquesta part del planeta, i just per això van fallar amb nosaltres. En principi. Així, quan van projectar els feixos de gas coherent que havien de transformar-nos en no-morts, van actuar damunt la metabolització del blat, l'espècie *Triticum*, atès que els seus espies els havien informat que som essencialment panarres. I no van preveure res que actués en contra de les molècules de *Zea mays*, el blat de moro, aliment no habitual en la nostra dieta.

D'aquesta manera, al moment de l'atac, un diumenge a la tarda, els habitants del nostre poble van ser transformats en zombis, famolencs i furiosos. Només vam quedar al marge de la transformació els joves que devoràvem crispetes al cinema, justament mentre miràvem un film català de zombis, *Zombi serem gent catalana*.

Fins i tot va resultar divertit exterminar els pocs zombis no devoradors de crispetes que ens van saltar al damunt. Els vam esclafar amb els braços i les potes que vam arrencar de les butaques. Ho vam passar bé. Un cop net el cinema, quan vam provar de sortir, vam veure com estaven d'envaïts els carrers del poble, i ens vam tornar a tancar.

Aquell vespre mateix ens vam acabar totes les crispetes i la Pepsi-cola del bar del cinema. L'endemà vam atacar els entrepans. Va ser un error fatal.

Els més panarres ja s'han transformat, i els hem hagut d'eliminar, però jo ja me'n començo a sentir els símptomes.

Mai no seré llegenda.

A. Munné-Jordà

C(F)URTS

Ni ciència ni ficció, sinó més aviat tot el contrari...

Policies del futur en un món distòpic

BESTIOLES GALÀCTIQUES

del Manual de Supervivència Estel·lar d'en Jordi Gort

Moltes races hi ha que viatgen pels abismes de l'espai, algunes més còmodament que d'altres. Unes ho fan privadament en luxoses naus galàctiques i d'altres prefereixen els transports públics, que també n'hi ha, per a viatjar entre els estels.

La flota de naus pertanyent al gran nucli de l'intraespai supravirtual (zona semimítica però accessible per a la tecnologia de moltes cultures de l'espiral) permet viatjar còmodament arreu de la galàxia a qualsevol criatura que s'ho proposi, si lloga un passatge en una de les meganaus que hi ha amb aquest objectiu.

A la imatge veiem un dels viatgers habituals d'aquestes línies de transport. És en Megarruf, comerciant de llibres de butxaca que es desplaça d'un món a l'altre per comprar i vendre publicacions de les quals és un gran investigador i erudit.

Del Manual de Supervivència Estel·lar. Ref: 27hstb44p